

»... tam gaudet in se « : Catullus XVI, XXII, XXXVI, XLII

Oversat af Ole Meyer

XVI: Ad Aurelium et Furium

Pedicabo ego vos et irrumabo,
Aureli pathice et cinaede Furi,
qui me ex versiculis meis putastis
quod sunt molliculi, parum pudicum?

Nam castum esse decet pium poetam
ipsum, versiculos nihil necesse est;
qui tum denique habent salem ac leporem,
si sunt molliculi ac parum pudici

et quod pruriat incitare possunt,
non dico pueris, sed his pilosis
qui duros nequeunt movere lumbos.

Vos, quod milia multa basiorum
legistis, male me marem putatis?
Pedicabo ego vos et irrumabo!

Jeg skal komme efter jer, skal jeg!

Gab op, Aurelius! Furius, bøj dig frem!
Nå så I mener jeg må være sjofel?
Fordi de er for *soft*, de vers jeg skriver?
Ét er en digters liv: dér kræves anstand.

Et andet er de vers han finder på:
der kræves både salt og krydderier
der stimulerer fantasien. Sjofelt?
Måske – men *soft*, og det er dét der virker!

Og ikke kun på unge mænd – selv ældre
hvis pikke er som mørtel før den størkner,
kan bruge mine vers, gæt selv til hvad mon.

I læser “tusindvis af kys”, og tror så
at jeg er *soft*, og ikke noget mandfolk?
Slik så, Aurelius! Furius, hit med røven!

XXII: *Suffenus, iste*

Suffenus, iste, Vare, quem probe nosti:
homo est venustus et dicax et urbanus,
idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi milia aut decem aut plura
perscripta, nec sit ut fit in palimpsesto
relata: chartae regiae, novi libri,
novi umbilici, lora rubra, membranae,
directa plumbo et pumice omnia aequata.
Haec cum legas tu, bellus ille et urbanus,
Suffenus unus caprimulgus aut fossor
rursus videtur: tantum abhorret ac mutat.
Hoc quid putemus esse? Qui modo scurra
aut si quid hac re scitius videbatur,
idem infaceto est infacetior rure;
simul poemata attigit, neque idem unquam,
aeque est beatus ac poema cum scribit:
tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur, neque est quisquam

quem non in aliqua re videre Suffenum
possis. Suus cuique attributus est error;
sed non videmus manticae quod in tergo est.

Du kender vel Suffenus

Du kender vel Suffenus. Han er typen
der altid siger det rigtige, er vittig,
og virker ret begavet. Han er *dannet*.
Ved du han skriver digte? Ja, for pokker,
ti tusind linjer mindst, alt sammen sirligt
noteret ned, i overdådigt udstyr:
fint nyt papir, pertentligt linieret,
fint glattet efter, sirligt rullet sammen
med fine røde bånd, i læderhylstre.
Og læser man det så, det han har skrevet,
Suffenus, denne fine, sløbne mand,
så ser man hvem han er, og hvad han duer til:
at malke geder, eller grave grøfter.
Er det den samme mand? Man tror det næppe:
når blot han er sig selv, er han et mønster
på omgangstone, ikke uden humor;
men når han laver vers, er han forvandlet.
Men det er det han vil, det han går op i,
forblændet af sig selv, ser ikke andet.
Men hvem har ikke selv en rem af huden?
– Suffenus, *mon semblable et mon frère*,
vi ser ikke den skygge som vi kaster,
og ikke bylten som vi bærer på ryggen.

XXXVI: *Annales Volusi, cacata charta*

Annales Volusi,¹ cacata charta,
votum solvite pro mea puella!
Nam sanctae Veneri Cupidinique
vovit, si sibi restitutus essem
desissemque truces vibrare iambos,
electissima pessimi poetae
scripta tardipedi deo daturam
infelicibus ustulanda lignis.
Et hoc pessima se puella vidit
iocose ac lepide vovere divis.
Nunc, o caeruleo creata ponto,
quae sanctum Idalium Uriosque apertos
quaeque Ancona Cnidumque harundinosam
colis, quaeque Amanthunta, quaeque Golgos,
quaeque Dyrachium Hadriae tabernam,
acceptum face redditumque votum,
si non illepidum neque invenustum est?
At vos interea venite in ignem,
pleni ruris et inficetiarum
annales Volusi, cacata charta!

1. Et ukendt værk, *Annales*, af den ligeledes ukendte digter Volusius, formentlig fra Padua, Catullus' samtidige. Nævnes også i XCV, hvor Annalerne kun duer til at pakke fisk, endda makreller ind i (*scombris saepe dabunt tunicas*: brugte man virkelig papir til sligt?). Der synes at have været tale om et gammeldags historisk epos, som C. og hans generation af "nye digtere" gjorde grin med.

*Om et brændoffer*²

I stinkende Volusiske Annaler,
kun egnet til at tørre sig i røven,
løs min veninde fra et helligt løfte!
Thi hun har lovet Venus & Cupido
at kommer jeg tilbage, angergiven,
og ikke udspyer flere frække jamber,
så bringer hun et brændoffer som tak til
gudindens egen husbond, ham den halte:
hvert udsøgt vers af verdens værste digter!
Og denne frække tøs var nok bevidst om
hvor elegant hun dermed hylded guden.
Men hør mig nu, du havfødte gudinde,
som bor på Kypers bjerge nær ved himlen,
og gæster tit de sivbevokste strande
ved Knidos og Dyrachium og Ancona,
du indser nok at løftet var en spøg:
erklær det hermed indfriet og opfyldt!
Og gæt hvem der mon nu kommer på ilden,
I stinkende volusiske annaler,
kun egnet til at tørre sig i røven!

-
2. Den kringlede logik er vistnok den at "hun" er blevet krænket over et digt fra C's hånd, uvist hvilket, og gerne ser det brændt. Her foreslår han så i stedet at brænde V's Annaler, da de ikke er bedre værd. Jeg har prøvet på at lade sammenhængen stå en smule tydeligere i oversættelsen end i originalen. (Om man i øvrigt tørrede sig med papir i Rom, kan vel være tvivlsomt, men jvf. også forrige note: Annalerne synes tjenlige til lidt af hvert.)

XLII: *Adeste, hendecasyllabi*

Adeste, hendecasyllabi, quot estis
omnes, undique, quotquot estis omnes!
Iocum me putat esse moecha turpis,
et negat mihi vestra reddituram
pugillaria, si pati potestis?
Persequamur eam, et reflagitemus!

Quae sit, quaeritis? illa, quam videtis
turpe incidere, mimice ac moleste
ridentem catuli ore Gallicani.
Circumsistite eam, et reflagitate:
“Moecha putida, redde codicillos,
redde, putida moecha, codicillos!”

Non assis facit? O lutum, lupanar,
aut si perditius potest quid esse!
Sed non est tamen hoc satis putandum,
conclamate iterum alteriore voce:
“Moecha putida, redde codicillos,
redde, putida moecha, codicillos!”

Sed nil proficimus, nihil movetur.
Mutanda est ratio modusque vobis,
siquid proficere amplius potestis:
quod si non aliud potest, ruborem
ferreo canis exprimamus ore:
“Pudica et proba, redde codicillos ...”

Kom, mine vers!

Kom mine vers, kom hendekasyllaber!
kom hid, kom hid, så mange som I er!
Den grimme gimpe håner mig og nægter
at give mig jeres vokstavler tilbage,
og kan I finde jer i det? Nej vel?
Se så at komme efter hende, nu!

Hvem er hun, vil I vide? Se, dér er hun:
med fjollet grin, og viftende med røven
som franske tæver gør i løbetiden.
Slå ring om hende, råb og hyl i kor:
"Kom så med versene, din lede ludder!
Din lede ludder, aflever de vers!"

Det vil hun skide på? "Din lumske kvabso,
din fæle mær, din ækle flaprefisse!"
Jeg frygter dog det ikke helt slår til.
Så prøver vi igen, af fulde lunger:
"Kom så med versene, din lede ludder!
Din lede ludder, aflever de vers!"

Men intet opnår vi, det virker ikke.
Hvad med at prøve med en anden tone?
Hvem ved, måske det i det mindste lykkes
at få den hampre strigle til at rødme
hvis nu vi taler blidt, ærbødigt, nænsomt:
"Oh ærbare matrone, må vi få dem?"

*

Elvastavingar skrev briljant Catullus, skriver Alf Henrikson i *Antikens Historier*,³ med en sætning der i sig selv demonstrerer hvad versemålet går ud på, dog tillempet svensk prosodi. Det ses beskrevet som et metrum hvor den grundlæggende enhed er selve verslinjen, ikke inddelt i ‘fødder’.⁴ Cæsur omkring midten synes ikke at være et krav, dog en mulighed. I oversættelsen har jeg opfattet det hele som slet & ret 11-stavelles-*vers*,⁵ og behandlet det som det italienske *endecasillabo* eller det franske *décasyllabe*, med fast udgangstryk på tiende stavelse; i praksis kan det også gå som blankvers. Det kan der muligvis rettes indvendinger mod, men sådan fungerer det på dansk, hvis ellers man følger talesprogets rytme og ordenes naturlige prosodi.

Med hensyn til den latinske tekst har jeg i hovedsagen fulgt den vistnok seneste Loeb-udgave,⁶ dog med tillempet tegnsætning og andet. I XVI har det moret mig at lade de 14 linjer fremstå som en sonet, 4–4–3–3. Sonetformen inklusive stedvise enjambementer er jo fra middelalderen, men blev i Toscana hyppigt brugt til *tenzoni*, mundhuggeri på vers, som her – altså ikke kun til centrallyrik. Hvorvidt d’herrer A&F har svaret på C’s provokation – og om denne er et svar mellem mandevenner på tilsvarende vers fra dem – kan der formentlig kun gisnes om. Hvad angår det centrale ord *molliculi* er jeg gået ud fra at der må være en sammenhæng med begrebet *homo mollis*, en ‘blød’ mand i seksuel forstand, jvf. også slutningens *male marem*.⁷ Svært at gengive med ét dansk ord, da vores forestillinger om seksualitet og mandlig omgang i alminde-

3. 2000 (1958), s. 428.

4. *Collins Latin Dictionary*, 2000 (1997), kap. “Latin verse” s. 7.

5. XXII er dog såkaldte hinkejamber, med en anden, mere synkoperet udgang, som er mere besværlig at holde gang i på dansk: *Du kender vel Suffenus, Varus: den type / som altid siger det rigtige. Han er ret vittig ... han er – ja, dannet.* Ebbe Linde (1958, se note 12) kan i højere grad gennemføre det, ikke mindst takket være den tonale accent 2 på svensk, her i anden linje: *Den där Suffenus, Varus, som du gott känner / är ju en trevlig karl till skick och umgänge ...* osv. Han skriver dog også i kommentaren hertil: “Jag har gjort åtskilliga meterbrott i min tolkning; det tycker jag spelar så liten roll.” Enig.

6. *Catullus, Tibullus and Pervigilium Veneris*, Second Edition, revised by G.P. Goold, Cambridge Mass. & London 1988. Specielt i XLII forekommer denne udgaves let omstrukturerede tekst mere logisk mht. linjernes rækkefølge. Desuden er konsulteret: Guy Lee, *The Poems of Catullus, Edited with an Introduction, Translation and Brief Notes*, Oxford 1990, samt Peter Whigham, *The Poems of Catullus. A Bilingual Edition*, Berkeley 1969.

7. Allan A. Lund, *I seng med romerne. Køn og sex i det antikke Rom*, Museum Tusulanum 2006, kap. 8: “Homo mollis”, hvor jeg også fik bekræftet hvad verberne *pedico* & *irrumo* går ud på (ordbøgerne er ikke altid tydelige i mælet). En moderne amerikansk hjemmeside (<http://www.vroma.org/~hwalker/VRoma-Catullus/016x.html>, besøgt marts 2019) aktualiserer det: *I’ll sodomize and clintonize you ...*

lighed har undergået forandringer siden oldtiden. Derfor har jeg også fundet det hensigtsmæssigt at tydeliggøre pointen til slut, i sidste linje.

Ellers er Catul(lus) jo snarere kendt for sine dvælende lyriske kærlighedsdigte, flere af dem på samme versemål: *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus...* – “Lad os leve, min Lesbia, lad os elske, / trods sure gamle mænd og deres sladder. / Lad snakken gå: hvad bryder vi os om det? / Lad sole kun gå op, og atter ned: / når vores korte lys er brændt til ende, / da skal vi sove i én evig nat ... ” (V). Foroven, i XVI osv. er han mindre ‘lyrisk’, mere hurtig og grov i tonen, med en vis portion mandehørm tilsat stænk af overklassearrogance, alt sammen let formildet af selvironi. Charmen ved vers som disse ligger i det lette parlando-flow, som får også grovhederne til at glide, og glide ned: det er hvad jeg er gået efter på dansk, også på bekostning af detaljer hist & her samt hensyn til overensstemmelse linje-til-linje. Især har jeg gerne villet fremhæve det mundtligt dialogiske aspekt, lidt tydeligere end originalteksten (med tak til Diane Arnson Svarliens amerikanske versioner på nettet⁸).

Hvis man et øjeblik kan se bort fra grovhederne, er der et interessant metapoetisk aspekt som binder disse fire digte sammen, idet de hver for sig og på forskellig vis reflekterer over digtermétier’en og forholdet mellem digterens vers og hans person. Uden at det sættes på begreb, insisteres der på forskellen ja afstanden mellem det ene og det andet, således at man i digtet kan lege med at sige ting der ikke uden videre ville gælde eller gå an i virkeligheden; i det hele taget værne sig mod at blive taget bogstaveligt som et “jeg” uden for teksten. Denne ret moderne sondring, med dens konsekvenser for læsningen, var vist nok ikke langt fremme i oldtidens litteraturteori;⁹ i det mindste ikke som den blev modtaget af middelalderen, hvor man uden skelnen kunne tale om *auctor* med hensyn til både forfatter, fortæller og jeg-person, som i tilfældet Dante og hans “Beatrice”. Skellet er i dag udfordret i diskussionen om autofiktion m.m., men det må vi lade ligge her.

8. <https://independent.academia.edu/DianeArnsonSvarlien> (overs. af XVI & XXII, besøgt februar 2020).

9. Mht. poetisk praksis, se dog Jon W. Iddeng, “How Shall We Comprehend the Roman I-Poet? A Reassessment of the Persona-Theory”, *Classica & Mediaevalia* 53: ss. 185-206, Museum Tusulanum 2005.

Stadigvæk er der vel dem der læser forfattere som Catullus og Propertius kvasibio-grafisk, som om det “jeg” der taler i digtene kan sættes lig med den empiriske forfatter, og deres “Lesbia” og “Cynthia” dermed kan læses som faktiske kvinder. – “Hvad tænkte egentlig Arendse”, hed en omtalt bog fra 70’erne: om hun to hundrede år forinden ville have genkendt sig selv i Ewalds Levnet & Meeninger, kan vi ikke vide, og det er tvivlsomt om en eventuel “Beatrice” ville have gjort det i Dantes Komædie.

Hvorvidt den “Suffenus” der får sin sag for i XXII har eksisteret i virkeligheden, og under hvilket navn (eller hvilke navne), er der vistnok ingen der egentlig ved;¹⁰ ej heller hvem det rædsomme kvindemenneske i XLII kan tænkes at have været. Med hensyn til Aurelius og Furius i XVI er vi formentlig på sikrere grund: overklassevenner af G. Valerius Catullus, den sidste selv digter,¹¹ som han skal komme efter både for- & bagfra – hvad der dog nok har været opfattet knap så anstødeligt dengang, ud fra den unge romerske storbyelites græsk inspirerede, metroseksuelt liberale syn på hvad man i dag ville opfatte som homosex. Hvilket nu heller ikke er hvad det i grunden går ud på her: digter-jeg’et – det emfatiske 2 x *ego* har oversættelsen ikke fået med, andet end i overskriften – drives næppe af lyst til de to herrer, derimod nok af lyst til drilleri, hvor det handler om hvem der er det største mandfolk og kan give bedst igen. På vers altså.

*

Senest er alle fire digte oversat til frie vers af Otto Gelsted i efterkrigstiden, tre desuden i 1940’erne til metriske vers af Axel Juel; et enkelt i det 19. århundrede af Vilhelm Andersen, ligeledes metrisk.¹² Alt i alt lidt pænere i tonen end ovenfor; Gelsted og Andersen også mere bogstaveligt teksttro linje-for-linje. Den fornemste nordiske Catullus-oversættelse jeg kender til, er imidlertid Ebbe Lindes så godt som komplette

10. Se dog evt. James Robson, “Catullus 22: *Suffenus iste* – a Catullian Riddle?”, *Classica et Mediaevalia* 58: 209-14, 2007. Robson foreslår i øvrigt at udtrykkene om gedemalkning og grøftegravning kan indeholde en (homo)seksuel tvetydighed. Desuden kunne man bemærke at bylten (*mantica*) på ryggen nok er en hentydning til Phædrus’ fabel 4.10: på brystet af hver og en af os – under vores øjne – har Jupiter sat en taske eller pose (*pera*) med andre folks fejl, på ryggen derimod en tilsvarende sæk, usynlig for os selv, med vores egne. Og ser vi vores egen skygge ...?

11. *The Oxford Classical Dictionary*, 4th ed. 2012, ss. 594-95.

12. *Catull: Digte, Latin/Dansk. På dansk ved Otto Gelsted. Udgivet af Erik Barfoed, Samlerens Bogklub 1997.* – *Catull’s Kærlighed og Had, ved Axel Juel, Gyldendal 1945.* (A)’s XII, XXXII, LVIII = C’s XXXVI, XXII, XLII.) – “Catullus: Udvalgte digte [sic] i metrisk oversættelse [sic] ved Vilh. Andersen”, *Mindre Afhandlinger udgivne af det philologisk-historiske Samfund, København 1887* (nr. XLII, med flere).

svenske fra 1958: stadig dugfrisk, og med en velskrevet, relevant indledning, der også har klogt at sige om hvad det drejer sig om med hensyn til oversættelse.¹³ Lindes oversættelse har angiveligt inspireret Gelsteds, hvad der nu ikke forekommer indlysende. På norsk ses desuden et par titler fra 1900-tallet, på såvel bokmål som nynorsk, som jeg dog ikke kender nærmere til.

* *

Anvendt litteratur er anført i noterne. Spørgsmålet om det digteriske "jeg" og om maskulinitet hos Catullus behandles desuden i to ældre Aigis-artikler:

Gitte Sophie Amalie Althof Jensen, "Ego vir sterilis ero". Digterjeg'ets feminiserede identitet hos Catul, *Aigis* 2001: 2.

Kristine Pedersen, Hvem er "Catullus"? – en undersøgelse af Catuls digterjeg på baggrund af poetik og tradition, *Aigis* 2002: 2.

13. *Catullus, Dikter. Svensk tolkning, inledning och förklaringar av Ebbe Linde*, Stockholm 1958; se heri "Inledning" s. 18-21. Også interessante iagttagelser om seksualmoral med mere.